

Ekonomiska konsekvenser av en militär konflikt i Irak

Det säkerhetspolitiska läget i världen har under vintern präglats av osäkerheten om Irakfrågan. I huvudscenariot antas att de ekonomiska konsekvenserna av Irakkrisen blir begränsade, antingen genom en fredlig lösning eller genom att kriget ur denna aspekt blir mindre besvärligt. Ett krig betraktas som det troligaste scenariot av säkerhetspolitiska bedömare.

Krigsriskerna har också avspeglats på de finansiella marknaderna och i oljepriset. Aktiebörserna har präglats av stor volatilitet och fallande priser, efter en temporär stabilisering under senhösten 2002. Oljepriset har stigit allt högre, vilket också beror på den ansträngda lagersituationen i USA och bortfallet av oljeproduktion till följd av strejckerna i Venezuela. Sammantaget har detta hållit tillbaka tillväxten i världsekonomin på ungefär det sätt som tecknades i fördjupningsrutan "Ekonomiska effekter av det osäkra säkerhetspolitiska läget" i inflationsrapporten i oktober 2002.

Det finns många tänkbara scenarier för hur ett krig skulle kunna utvecklas och osäkerheten är stor. I denna fördjupning skissas några scenarier för världsekonomin utveckling under olika antaganden. Två scenarier med mer problematiska utvecklingsförlopp än huvudscenariot har studerats och ett försök har gjorts att kvantifiera effekterna på svensk ekonomi i de olika fallen.

Studier av konflikter och regelrätta krig under efterkrigstiden visar att de direkta kostnaderna för krig ofta underskattas.⁹ Samtidigt bör man ha i åtanke att de makroekonomiska följdverkningarna för världsekonomin av de oförutsedda händelser som inträffade under 1990-talet som t.ex. Gulfkriget, Asienkrisen, Rysslandskrisen och terrordåden i USA ändå blev tämligen begränsade.

Ekonomiska konsekvenser

Det finns en rad olika kanaler genom vilka ett krig i Irak kan påverka produktion, sysselsättning och inflation även i länder som inte är direkt inblandade i konflikten. En oljeprishöjning till följd av utslagning av produktionskapacitet får en direkt effekt på inflationen. Vidare kan oljeprisuppgången ge upphov till spridningseffekter genom att produktionskostnaderna stiger (se vidare fördjupningsrutan om "Elpriset och inflationen"). De högre oljepriserna medför lägre produktion och lägre konsumtion i världsekonomin.

Själva osäkerheten om krigets utgång och det som kommer efter ett krig påverkar också den ekonomiska utvecklingen. Detta har redan visat sig

på de finansiella marknaderna under hösten och vintern. Den ekonomiska politiken kan via penningpolitik och finanspolitik delvis motverka de negativa ekonomiska effekterna av ett krig, men långtifrån eliminera dem.

Detta innebär att beskrivningar av de ekonomiska konsekvenserna av olika krigsförlopp måste baseras på antaganden om flera olika mekanismer, t.ex. effekterna på oljepriset, aktiebörserna och den ekonomiska politiken. I viss mån är förstas sådana antaganden godtyckliga. Icke desto mindre ligger någon form av antaganden om utvecklingen av Irakkrisen bakom alla ekonomiska prognoser som görs i dagsläget. Riksbanken har därför valt att presentera några förhållandevis tydliga räkneexempel.

Scenarier för en militär konflikt i Irak

Underlaget för Riksbankens analys är hämtat från såväl svenska som internationella säkerhetspolitiska experter och deras bedömningar om hur ett konfliktförlopp kan tänkas gestalta sig. Beskrivningar av förloppet delas in i två faser, krigsfasen och återuppbyggnadsfasen. Utgången av den förstnämnda bestämmer i viss mån förutsättningarna för den senare. Antaganden för de olika scenarierna framgår av tabell R3 nedan.

De ekonomiska effekterna av ett **mindre besvärligt** krigsscenario väntas vara i det närmaste desamma som de som beskrivs i inflationsrapportens huvudscenario, t.ex. att oljepriset faller tillbaka och att den osäkerhet som idag präglar de finansiella marknaderna minskar efterhand.

I ett **mer besvärligt** scenario bedöms återuppbyggnaden bli utdragen och problemfylld. Det innefattar exempelvis en större utslagning av oljeproduktionskapacitet än i det mindre besvärliga scenariot.

Slutligen kan ett riktigt **allvarligt** scenario inte uteslutas, där Irakkonflikten sprider sig till andra länder i regionen eller till andra delar av världen, exempelvis genom inbördeskrig och terrordåd. Sannolikheten för detta bedöms dock vara lägre än för de två övriga scenarierna som beskrivs i tabell R3.

För att illustrera hur ekonomin skulle kunna påverkas om förloppet blir mer besvärligt, har vissa simuleringar med omvärldsmodellen NIGEM gjorts (se tabell R4). I det första alternativa scenariot (**besvärligt**) förutsätts oljepriset stiga till följd av utslagning av oljekapacitet motsvarande Iraks totala produktion så att priset under hela prognosperioden ligger högre än i huvudscenariot (se diagram R9).⁹ Vidare antas att osäkerheten på de fi-

⁹ Nordhaus, W.D., "The economic consequences of a war with Iraq", NBER Working Paper No 9361, 2002.

Tabell R3. Olika krigsscenarier.

Fas	Scenario		
	Mindre besvärligt (Olje- och aktiepriser som i huvudscenariot)	Besvärligt (Olja 35 USD/fat, fall i aktiepriser 10 procent)	Allvarligt (Olja 45 USD/fat, fall i aktiepriser 20 procent)
Krig	Snabbt krigsförlopp, 6-7 veckor Ingen utslagen oljekapacitet OPEC täcker bortfall av oljeleveranser från Irak	Mer utdraget krigsförlopp (1-2 kvartal) Viss spridning av konflikten Viss utslagen oljekapacitet i Irak eller något grannland OPEC klarar inte fullt ut att täcka bortfall av oljeleveranser	Utdraget krig (>2 kvartal) Spridning av konflikten i regionen eller till andra delar av världen Utslagen oljekapacitet i Irak och något grannland Kraftigt bortfall av oljeleveranser
Återuppbyggnad	Snabbt tillträde av ny regim baserad på befintlig social struktur Irakisk oljeproduktion finansierar återuppbyggnad	Svårare få stöd för ny regim, viss oro i regionen Högre grad av direktfinansiering för återuppbyggnaden	Instabil ny regim tillsätts Oroligheter i regionen/andra oroshärdar/terroddåd i väst Finansiering av återuppbyggnad belastar de krigförande länderna

nansiella marknaderna består och att aktiepriserna faller med ytterligare 10 procent i år jämfört med huvudscenariot. I det andra scenariot (**allvarligt**) antas oljepriset stiga till i genomsnitt 45 USD/fat under hela prognosperioden och att aktiepriserna faller med 20 procent. Centralbankerna antas inte reagera med höjda räntor på den stigande inflation som följer av de högre oljepriserna. Om räntorna däremot skulle sänkas i USA och Europa skulle effekterna på tillväxten mildras något medan inflationen skulle stiga. Priserna i Europa är något mer trögörliga vilket betyder att en räntesänkning på kort sikt får större effekter på tillväxten än på priserna medan det motsatta förhållandet gäller för USA. Detta resonemang bygger dock på att inflationsförväntningarna inte påverkas nämnvärt. De psykologiska effekter som kan förväntas påverka konsumtion och investeringar negativt är inte medtagna i något av scenarierna.

I det **besvärliga** scenariot skulle tillväxten i euroområdet bli omkring en halv procentenhet lägre sammantaget under 2003 och 2004 jämfört med huvudscenariot. Motsvarande effekt för USA blir något större, totalt ca 1 procentenhet, främst till följd av ett högre oljeberoende. Världsmarknaden för svensk export krymper till följd av detta med drygt 1 procentenhet jämfört med huvudscenariot. När det gäller prisutvecklingen medför den kraftiga oljeprisuppgången att konsumentpriserna i EMU blir ca 1 procent högre under prognosperioden medan ökningen i USA uppgår

till 0,3 procent. Orsakerna till att inflationen i USA blir lägre är att efterfrågan blir lägre än i EU-området, och att lönerna anpassar sig snabbare till detta. Resultaten stämmer väl överens med andra liknande simuleringar.^{9 10}

I det **allvarliga** förloppet blir effekterna på såväl tillväxt som inflation större. I USA leder dock den lägre tillväxten till att inflationseffekten blir något mindre än i det besvärliga scenariot, tack vare en snabbare anpassning av efterfrågan än i Europa. Sammantaget är effekten på svensk exportmarknadstillväxt i detta scenario dubbelt så stor som i det besvärliga scenariot.

Avslutande diskussion

Så gott som alla recessioner under de senaste tre decennierna har skett direkt eller indirekt i samband med oro på oljemarknaden, terrorism eller krig. Båda oljeprischockerna på 1970-talet ledde till kraftiga recessioner och den kraftiga oljeprisuppgången i samband med Gulfkriget medverkade till recessionen i början av 1990-talet. Det finns samtidigt stora skillnader idag jämfört med tidigare perioder med kraftiga oljeprisuppgångar. Jämfört med de två kriserna på 1970-talet har oljeberoendet minskat. Inflationen är idag låg och inflationsförväntningarna tyder inte på att den är på väg upp på längre sikt. Förtroendet för centralbankernas förmåga att hålla nere inflationen är idag betydligt större än det var i samband med tidigare oljeprischocker. Vidare är de offentliga fi-

¹⁰ Antagandena bygger i stora drag på de scenarier som beskrivs i rapporten "After an Attack on Iraq: The Economic Consequences", ett konferensdokument från Center for Strategic and International Studies i Washington (CSIS).

Tabell R4. Tillväxt och inflation: Skillnad i BNP- och prisnivå jämfört med huvudscenariot. Procent

Effekt på BNP och handel 2004	EMU	USA	OECD	Svensk exportmarknad
Besvärligt	-0,6	-1,0	-0,6	-1,2
Allvarligt	-1,0	-2,0	-1,3	-2,3

Effekt på prisnivå 2004	EMU HIKP	USA KPI	OECD privat konsumtions-deflator	Sverige HIKP	Internationella exportpriser
Besvärligt	0,9	0,3	0,6	0,7	1,5
Allvarligt	1,5	0,3	0,9	1,1	2,4

Anm. HIKP är ett EU-harmoniserat konsumentprisindex.

nanserna i de flesta länder starkare än vad de var, t.ex. i början av 1990-talet. Det har funnits utrymme att bedriva en expansiv ekonomisk politik för att motverka en del av de negativa effekter på ekonomin som redan uppstått. Samtidigt har de offentliga finanserna i både USA och stora delar av euroområdet snabbt försämrats på senare tid, vilket ökat sannolikheten för en ogynnsam ekonomisk utveckling.

Inflationsrapportens huvudscenariot bygger på att konflikten antingen får en fredlig upplösning, eller, om det blir ett krig, får begränsade ekonomiska konsekvenser liknande dem under en fredlig upplösning. Om konflikten skulle bli mer utdragen och problemfylld kan det få allvariga konsekvenser för den ekonomiska utvecklingen framöver.

Diagram R9. Oljeprisutvecklingen i de olika scenarierna. USD/fat

